

Αυτοκρατορική εξουσία στην παλαιολόγια περίοδο. Η 'Σύγκρισις παλαιών αρχόντων και νέου, του νυν αυτοκράτορος [Μανουήλ Παλαιολόγου]' του Δημητρίου Χρυσολωρά

Περίληψη: Η εισήγηση επιχειρεί μια προσέγγιση στην αυτοκρατορική ιδεολογία της παλαιολόγιας εποχής με βάση το ρητορικό κείμενο του Δημητρίου Χρυσολωρά «Σύγκρισις παλαιών αρχόντων και νέου του νυν αυτοκράτορος». Η παλαιολόγια περίοδος χαρακτηρίζεται από τη συνάφεια μεταξύ πολιτικής και παιδείας, που αποτυπώνεται στις ρητορικές δραστηριότητες των λογίων της αυτοκρατορικής αυλής στην Κωνσταντινούπολη, στις αντιλήψεις για την εξουσία, και σε αυτό που θεωρούνταν το κατάλληλο σύστημα αρετών.

Στη Σύγκριση συνδιαλέγονται δύο σημαίνουσες προσωπικότητες. Από τη μια ένας αυτοκράτορας, ο Μανουήλ Παλαιολόγος, αποδέκτης πολλών εγκωμιαστικών λόγων από επιφανείς ρήτορες. Μαζί του ασχολήθηκαν ουκ ολίγοι χρονογράφοι, ιστορικοί, λόγιοι, σύγχρονοι και μεταγενέστεροί του, εξαίροντας την προσωπικότητα, τις αρετές και τα χαρίσματά του. Από την άλλη, ένας λόγιος και ρήτορας στην αυλή του Μανουήλ, ο Δημήτριος Χρυσολωράς, ένα πρόσωπο που δικαιοματικά ανήκει στην πνευματική, πολιτική και εκκλησιαστική ιστορία της ύστερης βυζαντινής εποχής. Οικείος και πιστός υποστηρικτής του αυτοκράτορα, με τον οποίο συνδέεται φιλικά και μοιράζονται πολλά κοινά ενδιαφέροντα, ο Δ. Χρυσολωράς του αφιερώνει ένα σημαντικό εγκωμιαστικό έργο στο πλαίσιο της ρητορικο-πολιτικής του δραστηριότητας, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της σύγκρισης, αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής ρητορικής παράδοσης.

Ο Δ. Χρυσολωράς στο πλαίσιο της προβολής του άριστου ηγεμόνα της εποχής του συγκρίνει τον φίλο του αυτοκράτορα με προηγούμενους ιστορικούς ηγέτες και εγκωμιάζει την προσωπικότητα του Μανουήλ ως ρεαλιστή πολιτικού, βασιλέα-φιλοσόφου, ικανού στρατηγού, γόνιμου πεπαιδευμένου συγγραφέα. Αναφέρεται στα ανεξάντλητα χαρίσματα του Μανουήλ που τον αναδεικνύουν ποιμένα λαών, θεολόγο, ειρηνοποιό, και εστιάζει στη φιλόανθρωπη στάση του προς τους υπηκόους του. Απαριθμεί τις βασιλικές αρετές του, την ευσέβεια, τη γνώση και σοφία, τη δικαιοσύνη και το οικουμενικό πνεύμα. Παρουσιάζει τον ιδανικό αυτοκράτορα τονίζοντας τον ηθικό του χαρακτήρα και κάνει ιδιαίτερη μνεία στο χάρισμα της μετριότητας.

Ο Δ. Χρυσολωράς σκιαγραφεί το περίγραμμα ενός άριστου βασιλιά, συνδυάζοντας επιχειρήματα πολιτικά, κοινωνικά και θεολογικά, και ρίχνοντας φως σε διάφορες πτυχές της ιστορίας, της πολιτικής και ιδιαίτερα στην εννοιολόγηση της υστεροβυζαντινής αυτοκρατορικής ιδεολογίας.

Λέξεις-κλειδιά: Αυτοκρατορική ιδεολογία, Μανουήλ Παλαιολόγος, Δημήτριος Χρυσολωράς, βασιλικές αρετές

Imperial power in the Palaiologan period. The «*Comparison of ancient rulers and new, of the current emperor [Manuel Palaiologos]*» by Demetrios Chrysoloras

Summary: The paper attempts an approach to the imperial ideology of the Palaiologan era based on Demetrios Chrysoloras' rhetorical text "*Comparison of ancient rulers and new*". The Palaiologan period is characterized by the relationship between politics and education, which is reflected in the rhetorical activities of the literati in the imperial court of Constantinople, in the perceptions of power, and to what constituted the proper system of virtues.

In the *Comparison*, two influential personalities converse. On the one hand, an emperor, Manuel Palaiologos, was the addressee of many laudatory speeches by eminent orators. Many chroniclers, historians and scholars praise his personality, virtues and talents. On the other hand, a scholar and rhetorician at Manuel's court, Demetrios Chrysoloras, a person who rightfully belongs to the spiritual, political and ecclesiastical history of the late Byzantine era. An *oikeios* and loyal supporter of the emperor, with whom he shares many common interests, D. Chrysoloras dedicates to him an important encomiastic work in the frame of his rhetorical-political activity, using the method of comparison, an integral part of the Greek rhetorical tradition.

D. Chrysoloras, in the context of promoting the excellent ruler of his time, compares his friend, emperor Manuel, with previous historical rulers and praises the personality of Manuel as a realist politician, king-philosopher, capable military man, prolific educated writer. It refers to Manuel's inexhaustible gifts that make him a shepherd of peoples, a theologian, a peacemaker, and focuses on his philanthropic attitude towards his subjects. He enumerates his royal virtues, piety, knowledge and wisdom, justice and the ecumenical spirit. It presents the ideal emperor by emphasizing his moral character and makes special reference to the gift of *mediocrity*.

D. Chrysoloras outlines the profile of an excellent emperor, combining political, social and theological arguments, and shedding light on various aspects of history, politics and especially the conceptualization of the late Byzantine imperial ideology.

Keywords: Imperial ideology, Manuel Palaiologos, Demetrios Chrysoloras, royal virtues